

Posolstvo Svätého Otca na 7. svetový deň chudobných

33. nedeľa Cezročného obdobia

19. november 2023

„Nikdy neodvracaj svoju tvár od chudobného“ (Tob 4, 7)

1. Svetový deň chudobných, plodné znamenie Otcovho milosrdenstva, slávime už po siedmy raz, aby podporoval naše spoločenstvá na ceste. Je to udalosť, ktorá sa pomaly zakoreňuje v pastoračnej činnosti Cirkvi, aby čoraz hlbšie odhaľovala ústredný obsah evanjelia. Každý deň sa usilujeme prijímať chudobných, a predsa to nestačí. Rieka chudoby preteká našimi mestami a stále sa zväčšuje, až sa priam rozlieva; zdá sa, že nás táto rieka zaplavuje, takže je čoraz hlasnejšie volanie našich bratov a sestier, ktorí prosia o pomoc, podporu a solidaritu. Preto sa v nedeľu pred sviatkom Ježiša Krista, Kráľa vesmíru, zhromaždíme okolo jeho stola, aby sme od neho opäť prijali dar a záväzok žiť chudobu a slúžiť chudobným.

„Nikdy neodvracaj svoju tvár od chudobného“ (Tob 4, 7). Tieto slová nám pomáhajú pochopiť podstatu nášho svedectva. Rozjímanie nad *Knihou Tobiáš* – ktorá je málo známym, no presvedčivým a na múdrosť bohatým starozákonným textom – nám umožní lepšie preniknúť do ich obsahu, ktorý nám chce biblický autor odovzdať. Pred nami sa odohráva scéna z rodinného života: otec Tóbi víta svojho syna Tobiáša, ktorý sa chystá na dlhú cestu. Starý Tóbi sa obáva, že svojho syna už nikdy neuvidí, a preto mu zanecháva svoj „duchovný odkaz“. Bol vyhnancom v Ninive a teraz je slepý, teda dvojnásobne chudobný, ale vždy si bol istý jedným – tým, čo vyjadruje aj jeho meno – že „Pán je dobrý“. Tento muž, ktorý vždy dôveroval Pánovi, chce ako dobrý otec zanechať svojmu synovi ani nie tak nejaké materiálne dobro, ale svedectvo o ceste, po ktorej sa má v živote uberať, a preto mu hovorí: „*Po všetky dni svojho života pamätaj, syn môj, na Pána a neopováž sa zhrešiť a prestúpiť jeho príkazy! Konaj dobro po všetky dni svojho života a nechod' po cestách neprávosti!*“ (4, 5).

2. Ako si možno hneď všimnúť, to, na čo má Tóbiho syn pamätať, sa neobmedzuje len na jednoduchý akt, v ktorom má pamätať na Boha alebo sa k nemu modliť. Tóbi odkazuje na konkrétne gestá, ktoré spočívajú v konaní dobrých skutkov a v spravodlivom živote. Jeho výzva sa stáva ešte konkrétnejšou: „*Svoj majetok používaj, syn môj, na skutky milosrdenstva! [...] Z toho, čoho máš dost', rob dobro a tvoje oko nech nie je skúpe, keď konáš dobro*“ (4, 7.16).

Slová tohto múdreho starca nie sú ani trochu prekvapujúce. Nezabúdajme totiž, že Tóbi prišiel o zrak práve po vykonaní skutku milosrdenstva. Ako sám rozpráva, jeho život bol od mladosti zasvätený skutkom milosrdenstva: „*Veľa milosrdenstva som preukázal bratom z môjho kmeňa a národa, ktorí odišli so mnou ako zajatci do Ninive v asýrskej krajine. [...] Svoj chlieb som dával hladným a svoj odev nahým a keď som videl mŕtveho z môjho národa, vyhodeneho za ninivské hradby, pochoval som ho*“ (1, 3.17).

Pre toto jeho svedectvo milosrdnej lásky ho kráľ pripravil o všetok majetok a stal sa úplne chudobným. Pán ho však stále potreboval; keď sa vrátil na miesto správcu, nebál sa pokračovať vo svojom spôsobe života. Vypočujme si jeho rozprávanie, ktoré hovorí dnes aj k nám: „*Na slávnosť Turíc – čo je sviatok siedmich Týždňov –, pripravili mi skvelú hostinu a sadol som si k stolu. Keď ho prestreli a pripravili veľa jedál, povedal som svojmu synovi Tobiášovi: ‚Chod von a ak nájdeš chudobného z našich bratov, zajatých v Ninive, ktorý celým srdcom ostal verný Pánovi, prived ho a bude stolovať so mnou. Dočkám, syn môj, kým sa nevrátiš‘*“ (2, 1 – 2). Aké by to bolo veľavravné, keby sme si na Svetový deň chudobných osvojili takúto starostlivosť, ako mal Tóbi! Ak by sme pozvali niekoho na nedeľný obed po tom, ako sme sa spoločne zúčastnili na eucharistickej hostine, Eucharistia, ktorú slávime, by sa stala skutočným znakom spoločenstva. Na druhej strane, ak si okolo Pánovho oltára uvedomujeme, že sme všetci bratia a sestry, o čo viditeľnejším by sa toto bratstvo stalo, keby sme sa o sviatočný pokrm podelili s tými, ktorým chýba to potrebné!

Tobiáš urobil, čo mu povedal otec, no vrátil sa so správou, že nejakého chudáka zabili a nechali uprostred námestia. Starý Tóbi bez váhania vstal od stola a išiel muža pochovať. Keď sa unavený vrátil domov, zaspal na dvore; na oči mu padol vtáčí trus a oslepol (porov. 2, 1 – 10). Irónia osudu: urobíš skutok lásky a postihne ťa nešťastie! Takto o tom môžeme uvažovať; ale viera nás učí ísť hlbšie. Tóbiho slepota sa stane jeho silou, aby ešte lepšie rozpoznal mnohé formy chudoby, ktorými bol obklopený. A Pán v pravý čas vrátil starému otcovi zrak a radosť z toho, že opäť vidí svojho syna Tobiáša. Keď ten deň prišiel, „*Tóbi sa mu hodil okolo krku, plakal a hovoril: ‚Zasa ťa vidím, syn môj, svetlo mojich očí!‘ A pokračoval: ‚Nech je zvelebený Boh! Nech je zvelebené jeho veľké meno! Nech sú zvelebení všetci jeho svätí anjeli! Lebo on ma udrel, ale potom sa nado mnou zmiloval. A teraz vidím svojho syna Tobiáša!‘*“ (11, 13 – 14).

3. Môžeme si položiť otázku: odkiaľ Tóbi čerpá odvahu a vnútornú silu, ktorá mu umožňuje slúžiť Bohu uprostred pohanského ľudu a milovať blížneho natoľko, že riskuje vlastný život?

Máme pred sebou mimoriadny vzor: Tóbi je verný manžel a starostlivý otec; bol deportovaný ďaleko od svojej vlasti a nespravodlivo trpí; prenasleduje ho kráľ aj jeho susedia... Napriek tomu, že je taký dobromyseľný, je vystavený skúške. Ako nás často učí Sväté písmo, Boh neušetrí od skúšok tých, ktorí konajú dobré skutky. Prečo sa to deje? Nerobí to preto, aby nás ponížil, ale aby upevnil našu vieru v neho.

Tóbi vo chvíli skúšky objaví svoju vlastnú chudobu, vďaka ktorej dokáže rozpoznať chudobných. Je verný Božiemu zákonu a zachováva prikázania, ale to nestačí. Dokáže mať aktívny záujem o chudobných, pretože na vlastnej koži zažil chudobu. Preto sú slová, ktoré adresuje svojmu synovi Tobiášovi, jeho skutočným odkazom: „*Nikdy neodvracaj svoju tvár od chudobného*“ (Tob 4, 7). Skrátka, keď máme pred sebou chudobného človeka, nesmieme odvrátiť od neho zrak, pretože by sme sebe zabránili stretnúť sa s tvárou Pána Ježiša. A dobre si všimnime formuláciu „od chudobného“, teda akéhokoľvek chudobného. Každý človek je našim bližným, bez ohľadom na farbu pleti, sociálny status, pôvod... Ak som chudobný, dokážem rozpoznať, kto je naozaj brat a kto ma potrebuje. Sme povolaní stretnúť sa s každým chudobným človekom a s každým druhom chudoby, striasť zo seba ľahostajnosť a samozrejmnosť, s ktorou si chránime náš iluzórny blahobyť.

4. Žijeme v historickej situácii, ktorá nie je priaznivá, pokiaľ ide o starostlivosť o najchudobnejších. Volanie po blahobyte je čoraz hlasnejšie, zatiaľ čo hlasy tých, ktorí žijú v chudobe, sú umlčané. Existuje tendencia prehliadať všetko, čo nezapadá do životných modelov určených najmä mladým generáciám, ktoré sú zoči-voči prebiehajúcim kultúrnym zmenám najzraniteľnejšie. Prehliada sa to, čo je nepríjemné a čo spôsobuje utrpenie, zatiaľ čo sa vyzdvihujú fyzické vlastnosti, akoby boli hlavným cieľom, ktorý treba dosiahnuť. Virtuálna realita nahrádza skutočný život a čoraz ľahšie dochádza k zámene týchto dvoch svetov. Z chudobných sa stávajú len obrazy, ktoré dokážu človeka na pár chvíľ dojať, ale keď ich stretne naživo na ulici, nastúpi znechutenie a ostrakizácia. Uponáhľanosť, každodenný spoločník nášho života, nám bráni zastaviť sa, pomôcť a postarať sa o druhého. Podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi (porov. Lk 10, 25 – 37) nie je len príbehom z minulosti, ale vyzýva každého z nás tu a teraz. Je jednoduché delegovať pomoc na druhých; je veľkorysé darovať peniaze, aby druhí robili charitu, no povolaním každého kresťana je angažovať sa osobne.

5. Ďakujeme Pánovi, že je toľko mužov a žien, ktorí sa oddane venujú chudobným a vylúčeným a delia sa s nimi; že je toľko ľudí všetkých vekových kategórií a spoločenských

tried, ktorí praktizujú pohostinnosť a angažujú sa po boku tých, ktorí sa nachádzajú na okraji spoločnosti a trpia. Nie sú to nadľudia, ale „blíži z vedľajších dverí“, ktorých stretávame každý deň a ktorí sa v tichosti stávajú chudobní spolu s chudobnými. Nielenže niečo dávajú: počúvajú, vedú dialóg, snažia sa pochopiť situáciu a jej príčiny, dať vhodné rady a správne odporúčania. Sú pozorní k materiálnym, ale aj duchovným potrebám, a tiež voči integrálnemu rozvoju osoby. V tejto veľkorysej a nezištnej službe sa sprítomňuje a zviditeľňuje Božie kráľovstvo; je naozaj ako semeno, ktoré padá do dobrej pôdy života týchto ľudí a prináša svoje ovocie (porov. *Lk* 8, 4 – 15). Vďačnosť voči toľkým dobrovoľníkom nech sa stane modlitbou, aby ich svedectvo prinieslo plody.

6. Pri príležitosti 60. výročia encykliky *Pacem in terris* je naliehavo potrebné nadviazať na slová svätého pápeža Jána XXIII., ktorý napísal: „Človek má právo na život, na telesnú integritu, ako aj na primerané prostriedky zabezpečujúce dôstojnú životnú úroveň, najmä výživu, odev, byt, odpočinok, lekárske ošetrovanie, a tiež na potrebné služby, ktoré majú občianske vrchnosti zabezpečiť jednotlivcom; teda právo na pomoc v prípade choroby, invalidity, ovdovenia, staroby, nezamestnanosti a vôbec v prípade nezavinenej straty prostriedkov potrebných na živobytie“. (4)

Koľko práce nás ešte čaká, aby sa tieto slová stali skutočnosťou, a to aj prostredníctvom seriózneho a účinného úsilia v politike a legislatíve! Kiež sa napriek hraniciam a niekedy aj zlyhaniu politiky, pokiaľ ide o chápanie spoločného dobra a o to, ako mu slúžiť, rozvíja solidarita a subsidiarita mnohých občanov, ktorí veria v hodnotu dobrovoľného úsilia venovať sa chudobným. Určite je potrebné stimulovať verejné inštitúcie a vyvíjať na ne tlak, aby si dobre plnili svoje povinnosti; nemá však zmysel zostať pasívny a čakať, že všetko príde akosi „zhora“: musia sa zapojiť aj tí, ktorí žijú v chudobe, pričom ich treba sprevádzať v procese zmeny a preberania zodpovednosti.

7. Žiaľ, k opísaným formám chudoby sa opäť pridávajú nové. Mám na mysli najmä ľudí žijúcich vo vojnových oblastiach, predovšetkým deti, ktoré sú okradnuté o pokojnú prítomnosť a dôstojnú budúcnosť. Nikto si nikdy nesmie na túto situáciu privyknuť; neustále sa pokúšajme o to, aby sa mohol presadiť pokoj ako dar zmŕtvychvstalého Pána a ako ovocie úsilia o spravodlivosť a dialóg.

Nemôžem zabudnúť na špekulácie, ktoré v rôznych odvetviach vedú k dramatickému nárastu nákladov, čo mnohé rodiny robí ešte chudobnejšími. Mzdy sa rýchlo vyčerpávajú, čo vedie ľudí

k obetiam, ktoré ohrozujú dôstojnosť každého človeka. Ak si rodina musí vybrať medzi potravinami na obživu a liekmi na liečenie, potom treba načúvať hlasu tých, ktorí v mene dôstojnosti ľudskej osoby žiadajú právo na obe tieto dobrá.

Ako si nevšimnúť etický neporiadok, ktorým je poznačený svet práce? Neľudské zaobchádzanie s mnohými pracovníkmi a pracovníčkami, nedostatočná odmena za vykonanú prácu, pohroma v podobe neistoty ohľadom zamestnania, príliš veľa obetí pracovných úrazov – často v dôsledku zmýšľania, ktoré uprednostňuje okamžitý zisk na úkor bezpečnosti... Prichádzajú mi na um slová svätého Jána Pavla II.: „Prvým základom hodnoty práce je sám človek – jej subjekt. [...] Aj keď je pravda, že človek sa narodil a je povolaný nato, aby pracoval, predsa v prvom rade práca je ‚pre človeka‘ a nie človek ‚pre prácu‘“ (enc. *Laborem exercens*, 6).

8. Tento zoznam, ktorý je už sám osebe dramatický, poskytuje len čiastočný prehľad o situáciách chudoby, ktoré sú súčasťou nášho každodenného života. Nemôžem nespomenúť najmä jednu formu chudoby, ktorá je každým dňom zjavnejšia a ktorá sa týka sveta mladých. Koľko frustrovaných životov a dokonca samovrážd mladých ľudí, oklamanych kultúrou, ktorá ich vedie k pocitu „neschopnosti“ a „zlyhania“. Pomôžme im reagovať na tieto nevhodné podnety, aby každý z nich mohol nájsť cestu k nadobudnutiu silnej a ušľachtilej osobnosti.

Keď hovoríme o chudobných, je ľahké upadnúť len do prázdnych fráz. Zákerým pokušením je tiež ostať len pri štatistikách a číslach. Chudobní sú ľudia, majú tváre, príbehy, srdcia a duše. Sú to bratia a sestry so svojimi prednosťami aj chybami ako každý iný, a je dôležité nadviazať s každým z nich osobný vzťah.

Kniha Tobiáš nás učí konkrétnemu konaniu s chudobnými a pre chudobných. Ide o otázku spravodlivosti, ktorá nás všetkých zaväzuje, aby sme sa navzájom hľadali a stretávali, aby sme podporovali harmóniu potrebnú nato, aby spoločenstvo bolo skutočne spoločenstvom. Záujem o chudobných sa teda nekončí náhlivým darovaním almužny, ale vyžaduje si obnovenie správnych medziľudských vzťahov, ktoré boli chudobou narušené. Takéto „neodvracanie tváre od chudobných“ vedie k dobru milosrdenstva a bratskej lásky, ktoré dávajú zmysel a hodnotu celému kresťanskému životu.

9. Naša pozornosť voči chudobným nech je vždy poznačená evanjeliovým realizmom. Delenie sa musí zodpovedať konkrétnym potrebám druhého, nejde o zbavenie sa môjho prebytku. Aj tu potrebujeme rozlišovať pod vedením Ducha Svätého, aby sme rozpoznali skutočné potreby svojich bratov a sestier, a nielen naše vlastné túžby. To, čo určite naliehavo potrebujú, je naša ľudskosť, naše srdce otvorené pre lásku. Nezabúdajme: „Sme povolání, aby sme v nich objavili Krista; aby sme im prepožičali svoj hlas na pomoc v ich problémoch, ale sme povolání aj nato, aby sme boli ich priateľmi; aby sme ich počúvali, chápali a prijímali tajomnú múdrosť, ktorú nám Boh chce dať ich prostredníctvom“ (*Evangelii gaudium*, 198). Viera nás učí, že každý chudobný človek je Božím dieťaťom a že Kristus je v ňom prítomný: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili“ (Mt 25, 40).

10. Tento rok si pripomíname 150. výročie narodenia svätej Terézie od Dieťaťa Ježiša. Na stránkach *Príbehu mojej duše* píše: „Teraz som pochopila, že dokonalá láska spočíva v tom, že znášame chyby iných, vôbec sa nečudujeme ich slabostiam a poučame sa aj z najmenších čnostných skutkov, ktoré ich vidíme konať. Avšak pochopila som najmä to, že láska nesmie ostať uzavretá v hĺbke srdca: Ježiš povedal: ‚Ani sviecu nezažnú a nepostavia pod mericu, ale na svietnik, aby svietila všetkým, čo sú v dome.‘ Nazdávam sa, že táto svieca predstavuje lásku, ktorá musí osvecovať, potešovať nielen tých, čo sú mi najdrahší, ale všetkých, čo sú v dome, bez výnimky“ (*Sv. Terézia z Lisieux : Súborné dielo I. Príbeh mojej duše*. Bratislava : Lúč 1997, s. 255 – 256).

V tomto našom dome, ktorým je svet, má každý právo zažívať svetlo milosrdnej lásky, nik z toho nesmie byť vylúčený. Nech v tento svetový deň inšpiruje naše srdcia húževnatosť lásky svätej Terézie a nech nám pomáha „neodvracať tvár od chudobných“ a vždy upierať zrak na ľudskú a božskú tvár Pána Ježiša Krista.

V Ríme pri sv. Jánovi v Lateráne 13. júna 2023, na spomienku sv. Antona Paduánskeho, patróna chudobných.

FRANTIŠEK

Z talianskeho originálu *Messaggio del Santo Padre Francesco VII Giornata Mondiale dei Poveri «Non distogliere lo sguardo dal povero»* (Tb 4,7) preložila Mária Spišiaková